

Nr 17

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461); given Stockholms slott den 15 januari 1965.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

GUSTAF ADOLF

Sven Aspling

Propositionens innehåll

Hembiträdeslagen föreslås skola i sin nuvarande lydelse erhålla förlängd giltighet till och med den 31 oktober 1968.

Förslag

till

Lag**om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461)**

Härigenom förordnas, att hembiträdeslagen den 30 juni 1944¹, vilken enligt lag den 2 mars 1962 (nr 44) gäller till och med den 31 oktober 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 oktober 1968.

¹ Senaste lydelse av 10 § se 1947:264, av 15 och 16 §§ se 1953:151.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 18 de-
cember 1964.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM,
LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMAN-
SON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, fråga om *fortsatt giltighet av hembiträdeslagen* samt anför.

Hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461) erhöll ursprungligen en till tre år begränsad giltighetstid, vilken sedermera vid sex tillfällen förlängts med tre år i sänder. Efter den senaste förlängningen, som skedde genom lag den 2 mars 1962 (nr 44), gäller hembiträdeslagen t. o. m. den 31 oktober 1965.

Statsmakterna bör före sistnämnda tidpunkt ta ställning till frågan om förlängning av hembiträdeslagens giltighetstid, och jag anhåller därför att få ta upp detta spörsmål till behandling.

Hembiträdeslagens huvudsakliga innehåll

Hembiträdeslagen äger tillämpning på avtal, varigenom arbetstagare åtar sig att utföra huvudsakligen husligt arbete i arbetsgivarens hushåll (1 § första stycket). Från lagens tillämpningsområde undantages dock dels avtal, som ingås för viss sammanhängande tid understigande en månad, dels avtal, som avser mindre antal dagar i veckan än sex, dels avtal, som inte innefattar heltidssysselsättning (1 § andra stycket). Vidare avser lagen inte arbete, som utföres av medlem av arbetsgivarens familj eller av husföreståndarinna eller därmed jämförlig arbetsledare i hushåll, där hembiträde är anställt, eller av hushållerska eller annan, som självständigt sköter hemmet i husmors ställe (2 §).

I motsats till allmänna arbetstidslagen och övriga lagar, som reglerar de anställdas arbetstid, innehåller hembiträdeslagen inga bestämmelser om arbetstidens längd för dag, vecka eller annan tidrymd. Hembiträdeslagen ger i stället föreskrifter angående den minsta fritid, som ett hembiträde skall äga åtnjuta. Härom stadgas, att den ordinarie arbetstiden skall sluta

senast kl. 19 utom för hembiträde, som uteslutande har till uppgift att sköta barn (9 §), ävensom att hembiträdet äger åtnjuta fridagar i minst följande omfattning, nämligen dels varannan söndag eller annan allmän helgdag av kyrklig karaktär, dels en bestämd vardag varje vecka efter kl. 14 och dels den 1 maj efter kl. 13 (10 §).

Lagens bestämmelser om fritid, vilka är av tvingande karaktär, kompletteras av föreskrifter om övertidsarbete (12 §). Endast vid vissa sjukdomsfall har hembiträde skyldighet att utföra arbete på övertid. I övriga fall gäller vad som kan anses överenskommet. Avtalsfriheten är dock begränsad såtillvida, att hembiträde under 18 år ej får användas till övertidsarbete mer än sju timmar i veckan (18 §).

För allt övertidsarbete är hembiträdet berättigat till gottgörelse, som skall utgå kontant eller — om övertidsarbetet innefattar endast vaktjänst eller är föranlett av sjukdomsfall — i form av ledighet på ordinarie arbetstid. I samtliga de fall, där gottgörelsen enligt lagen skall utgå kontant, kan den dock efter överenskommelse mellan parterna bytas ut mot ledighet (13 § första stycket). Lagen saknar bestämmelser om storleken av den kontanta övertidersättningen. Däremot föreskrives, att ledighet såsom gottgörelse för övertidsarbete skall motsvara vad som kan anses skäligt med hänsyn till övertidsarbetets art. Ledigheten får inte förläggas till tid före kl. 9 och ej utgå under kortare tid än två timmar åt gången (13 § andra stycket). Avtal, varigenom hembiträde helt eller delvis undandragits lagstadgad förmån för övertidsarbete, är utan verkan (13 § tredje stycket).

I lagen regleras även vissa andra frågor än de hittills berörda, såsom angående avtalets ingående och upphörande, anställnings- och uppsägnings- tid, hembiträdets rätt till bostad och vård vid sjukdom, lönens utbetalande, betyg samt skadeståndsskyldighet. Lagen saknar bestämmelser om tillsyn av dess efterlevnad.

Frågans bakgrund

Då hembiträdeslagen kom till övervägdes huruvida lagstiftaren borde reglera arbetstiden för hembiträden på liknande sätt som för andra arbetstagare. Därvid tänkte man sig att hembiträdenas arbetstid eventuellt kunde begränsas antingen till 8 timmar om dagen eller till 192 timmar per fyra-veckorsperiod. Statsmakterna stannade emellertid för att i hembiträdeslagen reglera fritiden i stället för arbetstiden. Lagens bestämmelser i ämnet konstruerades såsom en garanti för ett minimimått av fridagar och daglig fritid.

Sedermera har frågan om hembiträdenas arbetstidsförhållanden återkommit i diskussionen vid varje tillfälle då en förlängning av hembiträdeslagens giltighetstid varit aktuell. Riksdagen har flera gånger och senast år 1962 (se L²U 1962: 2) uttalat sympati för att hembiträdena i arbetstidshänseende jämföras med andra arbetstagargrupper.

År 1962 uppdrogs åt en utredningsman att utreda hela frågan om hembiträdeslagstiftningen. Utredningsmannen skall enligt direktiven bl. a. pröva om skyddssynpunkter alltjämt motiverar en särskild lagstiftning för hembiträden och om en fastare reglering av hembiträdenas arbetstid kan tänkas inverka fördelaktigt på rekryteringen till yrket.

Utredningen angående hembiträdeslagstiftningen har beröring med det arbete som bedrivs inom 1963 års arbetstidskommitté. Denna kommitté har i uppdrag bl. a. att undersöka möjligheterna att utvidga tillämpningsområdet för den allmänna arbetstidslagstiftningen. Målsättningen bör enligt direktiven vara att undantagen från arbetstidslagstiftningen skall vara så få och så litet omfattande som möjligt.

Utredningen angående hembiträdeslagstiftningen har i en skrivelse den 25 september 1964 — efter en redogörelse för det hittills bedrivna utredningsarbetet — anmält att något utredningsresultat inte kommer att kunna framläggas i så god tid, att det kan behandlas vid 1965 års riksdag. Utredningsmannen föreslår, att den nuvarande hembiträdeslagens giltighetstid förlänges för ytterligare tre år eller t. o. m. den 31 oktober 1968.

Departementschefen

Hembiträdeslagen av år 1944, som är tidsbegränsad, har förlängts upprepade gånger för perioder om tre år i sänder. Enligt det senaste beslutet om förlängning gäller lagen till utgången av oktober 1965. Frågan om ytterligare förlängning påkallar alltså statsmakternas uppmärksamhet.

Denna gång är läget det att behovet i framtiden av en särskild lagstiftning för hembiträden är under utredning genom en särskilt tillkallad utredningsman samtidigt som problemet om den allmänna arbetstidslagstiftningens utformning och utsträckande till nya grupper av arbetstagare behandlas av 1963 års arbetstidskommitté.

Åtskilligt av betydelse för frågan om hembiträdeslagstiftningen har inträffat under de senaste decennierna. I början av 1930-talet beräknades antalet i husligt arbete anställda till omkring 200 000. Antalet personer, på vilka hembiträdeslagen är tillämplig, har nu minskat till omkring 30 000 enligt en nyligen företagen undersökning, som statistiska centralbyråns utredningsinstitut gjort på uppdrag av utredningsmannen. De villkor under vilka hembiträdena utför sina sysslor torde ha förbättrats åtskilligt såsom en följd av ett ändrat arbetsmarknadsläge och en allmänt stigande standard i samhället. Nyssnämnda utredningsinstitut har gjort en intervjuundersökning för att utröna de nuvarande förhållandena för de i husligt arbete anställda, och intervjusvaren bearbetas f. n. inom institutet.

Mot bakgrunden av det primärmaterial, som sålunda håller på att införskaffas, får utredningsmannen pröva åtskilliga frågor om den rättsliga regleringen av hembiträdenas arbetsförhållanden. Såsom särskilt viktiga på

detta område framstår bestämmelserna om arbetstiden. I denna del måste utredningsarbetet bedrivas i nära samråd med 1963 års arbetstidskommitté.

Utredningsmannen har anmält, att han inte kommer att kunna redovisa något utredningsresultat så snart, att ett förslag kan föreläggas 1965 års riksdag. Under sådana förhållanden blir ännu en förlängning av hembiträdeslagen ofrånkomlig. Jag anser, att förlängningen även denna gång bör ske för en treårsperiod eller således t. o. m. den 31 oktober 1968. Skulle det visa sig, att förslag till en slutlig lösning av hela frågan om den lagliga regleringen av arbetsförhållandena för den i husligt arbete anställda arbetskraften kan föreläggas riksdagen före 1968, kommer detta givetvis att ske. Någon ändring av hembiträdeslagens innehåll anser jag mig inte böra förorda.

Departementschefen hemställer här efter, att lagrådets utlåtande över ett inom socialdepartementet upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461)*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

J. P. Wieselgren

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 januari 1965.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet HAGBERGH,

regeringsrådet WILKENS,

justitieråden RIBEN,

BERGSTEN.

Enligt lagrådet den 4 januari 1965 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 december 1964, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över uppriktat förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av lagbyråchefen Carl Lidbom.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 15 januari
1965.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, lagrådets den 8 januari 1965 avgivna utlåtande över det den 18 december 1964 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461)* och hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
J. P. Wieselgren